Sed pro σώσεις legerunt ἐσάς, *expelles*, exponentes, sicut inimici inhiabant adeò anxiè tantoque conatu & laborare ad perdendum & occidendum, sic DEUS facilè atque sine ullo labore expellat & disperdat illos. Legit profectò Apollinarius eodem modo:

ὧδε κότο καδέλοις κρυερῷ κακαοεγία φῦλα.
Sic ira destruas horrida maleficas gentes.

Videlicet verba quæ tractamus accepit ut synonyma cum sequentibus, de quibus postea. Atqui retinendo, ut par est, σώσεις, *salvos facies*, scholion quoddam aliter exprimit in præterito ponens ἀνωφελές, *pro nihilo*; ἐπὶ ἀνωφελὲς διέσωσεν αὐτοὺς, *propter rem inutilem salvabit eos*. Si αὐτοὺς, quod omnium personarum pronomina potest significare, de prima sumas, adhibita interrogatione, posset effici sensus iste, Inutiliter ne nos huc usque servasti, ut scilicet ex tot aliis erutos periculis in præsens conjiceres? vel, absque interrogatione: & sumto pronomine in tertia persona: frustra tamdiu Saulem liberavit Deus, & milites ipsius, quum pergant semper in eadem iniquitate, ut me persequantur innocentem.

Vas i epius

Omissis his quæ attigi in paraphrasi & in enarratione præcedentium verborum, de salute collata gratis & absque meritis: & quòd, ut ait Ayguanus, ironicè aut interrogativè legendo: non sit salvaturus DEUS, hoc est, gloriam daturus, *pro nihilo*, idest, pro peccato: præterea omissis aliis quæ possent adhuc excogitari, *pro nihilo salvos facere*, non est, ut Græci citati patres legentes ὥσεις, docebant; *facilè & sine labore*: sed nullo penitus modo: quod vulgo Itali dicunt *per niente*, ut etiam placet nostro Emmanueli Sà, Agellio, Stapulensi, Cenomano, favetque versio Hieronymi & editionis V. præterea locus quem citat Agellius ex Jeremia *a*. *Interficite eam, nec sit quidquam reliquum*. Constat μηδὲν & Latinum *nihil* usurpari pro negante particula *non*; ita ut *pro nihilo*, & ὑπὲρ μηδενός, possit etiam significare præcisam negationem. Sed fateor non ita facilè reperiri exemplo istius formulæ, ut *pro nihilo quidpiam facere*, sit nullo modo facere. Erit *salvare pro nihilo*, pro nulla re pretiove quod scilicet quis det; h. e. etiamsi det: non autem salvare gratis.

a c.50. 16. Μηδὲν. Ὑπὲρ μηδενός.

In ira populos confringes DEUS.) Sic multi nomen hìc DEI adjungunt: quod parum tamen refert, an rejiciatur in sequentem versum. Hieronymus, *in furore populos detrahes DEUS*, Alii, *dejice*, in imperativo, pro quo videlicet ponitur sæpè futurum, vel, *præcipita*, *humilia*, *fac descendere*, *deduc*. Quidam præterea tempore præsenti utuntur. Hilarius & Augustinus, *in ira populos deduces*. Idem Hieronymus *b*, alibi, *dejicies*, affirmat autem malè errorem obtinuisse apud Latinos, ut diceretur, *confringes*; & debuisse Græcè dici καταβαλεῖς: quum sit Hebraicè הורד *hored*, quod etiam reddi posset καταβίβασον, in imperativo, *depone*; & Symmachus est interpretatus κατάσειαι, *devita*. Propriè Hebræum verbum valet *descendere fac*, à ירד *jarad*, in hiphil, quod Chaldæus exposuit *adigere ad paupertatem*. Græcum κατάξεις habet utramque significationem, ut sit vel *confringes*, vel *deduces*, seu *reduces*, &c. Sed primo modo est ab ἄγω, pro ἄγνυμι & ἀγνύω *frange*: secundo autem ab ἄγω ut prima primariaque significatione *ducere* significat. Latinus interpres *confringes* reddidit, quod valere etiam potest *deduces*, *detrahes*, *præcipitabis*, quum scilicet quod dejicitur, ipso lapsu ruinaque confringitur. Quod est in Psalmo CIX. *c*, *Confregit in die iræ suæ reges*: Hebraicè dicitur alio verbo מחץ *machats*: item Græcè συνέθλασεν.

b epist. 155.
c vers. 5.

Porrò *populus* hic indefinitè intelligit quamlibet hostium multitudinem sive Allophylorum Philisthæorumque, sive Hebræorum. Sic *populos* accipi posse dictum Psalmo II. *d*.

Populi ut hic intelligantur.
d vers. 1.
Sensus loci.

De sensu autem satis constat ex dictis, & quo pacto in bonam partem hoc accipiatur, præsertim ab Augustino, qui legit, *deduces*, *irasceris*, ait, & deducis: sævis, & salvas: terres & vocas: imples tribulationibus omnia, ut in tribulationibus positi omnes recurrant ad te, ne deliciis & securitate perversa seducantur. A te ira videtur, sed paterna. Subdit patris erga filium exemplum. Deinde adjicit: Quàm multi ingressi sunt, quàm multi impleverunt domum Domini in ira ejus deducti, i. e. tri-[A]bulationibus territi, & fide impleti? Addit Hugo præostensam tam divini judicii, quæ impellat homines ad pœnitentiam, juxta illud; *Postquam ostendisti mihi, percussi e, femur meum*. Vocatur pœnitentia, contritio & scissio cordis. Litteralem traditum sensum agnovit quoque Hugo, legens præcedens membrum cum interrogatione, *pro nihilo salvos facies illos?* quasi dicat, inquit, non; sed *in ira populos confringes*: nimirum *tamquam vas figuli f*. Meminit ejusdem expositionis Ayguanus. *Calcavi eos*, ait DEUS *g*, *in furore meo*, *& conculcavi eos in ira mea*. Impletum videtur quod affirmat David, quando *percussit Philisthiim in Baal Pharasim*: dixitque quod *divisit Dominus inimicos suos coram se, sicut dividuntur aquæ h*: sed & statim iterum edidit eorumdem stragem magnam *i*.

e Jer. 31. 19.
f Ps. 2. 9.
g Esa. 63. 3.
h 2. Re. 5. 20.
i vers. 25.

Vers. 9.) Deus vitam meam annuntiavi tibi: posuisti lacrymas meas in conspectu tuo.
Sicut & in promissione tua.

Sensus loci.

Postquam vaticinatus est hostium interitum, ponit cur ad illos perdendos DEUS animum applicue[B]rit; quia scilicet ipse omnem suam ei vitam, vivendi seriem, quidquid sibi contigerit in vita, cuncta pericula & calamitates, quæ occurrerunt, accuratè, nec sine lacrymis in oratione DEO exposuerit; quas ille non neglexerit, sed prout se facturum promisit, ut non negligeret lacrymas miserorum, apud se ac in memoria repositas diligenter conservaverit. Alium sensum reddunt qui ultimum membrum conjiciunt in sequentem versum; qua de re postea monebimus, ut de varia lectione.

Deus vitam meam annuntiavi tibi.) August. *enuntiavi*. Hilarius, Arnobius, Psalterium Romanum, *nuntiavi*. Hieron. *secretiora mea numerasti*. Eodem pacto passivè Symmachus, τὰ ἔνδον μου ἐξηριθμηταί, *quæ intra me sunt annumerata sunt tibi*. Legit forsitan Hieron. ut etiam videtur Pagnino, Richardo Cenomano, uterq; סודי *sodi*, pro נדי *nodi*: significat enim *sod secretum*. Alii, *migrationes meas numerasti*, vel, *discursum*, *vagationem*, *motionem*; i. e. cognoscis ac tenes quoties fugerim, nec uno esse fixus loco permissus sim. Hebr. sunt [C] נדי כפחשה *nodi saphartha*. Sed videntur legisse LXX. ספרתי *saphartbi*, in prima persona, nec enim facilè concesserim Agellio corruptè nunc apud hos legi ἐξήγγειλά σοι, pro, ἐξέγειλας σύ, quod significat *numerare*, *narrare*, *nuntiare*, ac veluti etiam de scripto recitare ac proferre, quemadmodum in alio Psal. *k*; *Dominus narrabit in scripturis populorum*. Suspicatur quoque Agellius lectum ab iisdem Lxx. נרי *neri*, *lucernam* meam, quæ pro vita poni solet: ut *l*, *Lucerna Domini spiraculum hominis*; & *m*. *vita erat lux hominum*, non omnino displicet. Sed potuerunt LXX. sensus rationem habendo, *vitam* ζωὴν interpretari, quæ cujusvis quidem hominis vagatio, migratio, peregrinatio est; sed præsertim ejus, qui re ipsa varia obit loca, quomodo de se Jacob loquebatur *n*, tùm vero Davidis, qui tota vita ferè semper profugus vixerat. Quasi diceret: narravi, ac exposui, aut, ipse etiam, ò DEUS, numerum nosti mearum adeo multarum [D] peregrinationum. Hæc vita mea: sic hactenus vixi.

Agelii improbata lectio.
k Ps. 86. 6.
l Pro. 20. 27.
m Joa. 1. 4.
n Gen. 32. 4.

Duodecim quasi fugæ Davidis produntur: nam fugit ad regem Achis *o*: ad regem Moab *p*: ad Ceilanos *q*: in desertum Ziph *r*: in desertum Maon *s*: in desertum Engaddi *t*: in desertum Phatan *u* ad Philisthæos *x*: Quater præterea Saulis metu sedes mutavit *y*. Suadet præterea ut retineatur quæ nunc est vox נד *nod*, paronomasia elegans cum alia similis planè soni, quæ statim subditur, solumque differt una littera נאד *nod*. Potuit item David Deo velle dicere, notas ei ac numeratas esse crebras in remota desertaque loca secessiones, non tam ut fugeret persecutiones, quod fecisse modò dixi, quàm ut vacaret meditationi rerum divinarum liberiùs, simulque eidem Deo exponeret benè discussam omnem vitam suam, & effunderet coram illo animam corque, unà cum lacrymis vel contritionis, vel amoris, vel desiderii ex his ærumnis migrandi, atque à periculis tùm externis pertinentibus ad corpus, tùm internis, ne magis offenderet Deum. Sed & fugas illas migrationesque forsitan intellexit, quibus in media etiam turba sæpius recurrebat ad Deum, quem crebrò nominabat *refugium suum a*.

David. duodecim fugæ
o 1. Reg. 21. 10. 11.
p c. 13. 5. 6.
r ibid. 4.
s ibid. 24.
t ibid. 1.
Paronomasia elegans.
u c. 25. 1.
x c. 27. 1.
y c. 38. 13. 27. 19. 2. 12. & seq. c. 29. 5.

a Ps. 17. 3. Ps. 30. 3. 1. Ps. 31. 7. Ps. 45. 2. Ps. 58. 17. Ps. 70. 3. Ps. 83. 1. Ps. 90. 2. Ps. 93. 22. Ps. 143. 1.

Ad hæc quæ dicitur Hebraicè נד *nod*, *migratio*, *fuga*, *peregrinatio*, rectè per *vitæ* nomen reddita est quia *fugit homo velut umbra* b, *velut ætas* c; *quidquid vides fugit cum tempore d*.

b Iob. 14. 2.
c Cic. Tusc. 1.
d Seneca.

Tropologia multorum est cum Glossa, & Ambrosio *e*, & Chrysostomo *f*, ut vitam naturæ *g*, gratiæ *h*, gloriæ *i*, gaudii etiam honesti *k*, annuntiemus DEO, adscribentes ipsi gratiasque agentes: vitam peccati *l*, quoque cum dolore confitentes. Ponit Hugo confessionis utilitates, ad gloriam DEI *m*, ut sacerdos judicare possit *n*: propter humilitatem *o*: & ruborem *p*, quæ satisfactionis pars est: ut caveatur peccatum deinceps quod est postea manifestandum *q*: ob suffragia sacerdotis *r*. Memoriæ caussa recitat idem auctor hos versus;

Tropologia
e in Psal. 37.
f Ser. de pœn.
g Gen. 2. 7.
h Gal. 2. 21.
i Col. 3. 4.
k 1. Thess. 3. 9.
l 1. Tim. 5. 6.
m Jos. 7. 19.
n Lev. 13. 7.
o Eccl. 4. 7.
p Ib. 4. 25.
q Ibid. 31.
r Lev. 14. 21.

Gloria, *judicium*, *vilem*, (videlicet esse) *rubere*, *timere*
Auxilium, *caussam præstant ut confiteamur*.

Expendit Grevæus *s*, de confessione quoq; tractans, in *annuntiandi* verbo planam & apertam confessionem, abjecto noxio pudore: & quòd *vitam meam* dicat David, ne quis aliena potius exponat quàm sua peccata, culpam in alium rejiciendo. *Non quasi innocentem vitam*, inquit Ambrosius *t*, annuntiat, ubi lacrymæ funduntur (de quibus membro sequenti) quæ solent legationem suscipere pro delictis. Affinis huic locus in Psal. XXXVII. *u*: *Domine, ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus*.

David. verbo à Greveo expensa.
s Ser. 114.
t in Ps. 37.
u vers. 10.

Hilarius & Valentia secundùm allegoriam de Christo interpretantur, qui vitam vitæque pericula & persecutiones ac tormenta coram Patre manifestaverit in oratione, idq; *cum lacrymis* x. Quamquam Hilarius per *annuntiationem vitæ* intelligit prædicationis constantiam, & meritum non tacendi, quum, ut ego interpretor, Patri, h. e. in honorem illius, prædicaret, atque quod ipsemet eidem contestatus est *y*, nomen ejus manifestaret hominibus, & notum faceret, & notum facturum diceret, aut post resurrectionem suam per se ipsum immediatè, aut per adventum Spiritus S. aut per communicationem claræ visionis in gloria, aut respectu eorum, qui nondum crediderant, per prædicationem Apostolorum & Successorum.

Allegorica de Christo interpretatio.
x Heb. 5. 7.
y Ioan. 17. 6. 26.

Posuisti lacrymas meas in conspectu tuo.) Hieron. *pone lacrymam meam in conspectu tuo*. Ita quidem in Bibliis Regiis, & in editione Victorii, & in thesauro Pagn. Quasi diceret David: quum secretiora mea numeraveris cogitatione, vel, pone quoque lacrymas meas in conspectu tuo, earumque rationem habe: nonne in narratione tua sive in libro tuo sunt? ut sequenti membro dicitur juxta eumdem Hieronymum. Sed Trevetus ex eodem Hieronymo *repones lacrymam meam in utre tuo*: exponitque de lacrymosa oratione quam dicat David Deum præsentem habere in conspectu suo, ac si posita esset coram illo intra utrem. Cetera ex Hebræo interpretantes idem sentiunt cum Paraphraste Chaldæo. Sed in Hebræo textu est pronomen אתה *tu*, & verbum imperativi modi שימה *scimah*, *pone*. Symmachus vertit ἔνδον σου *intra te*, pro ἐνώπιόν σου, *in conspectu tuo*. Ipse autem, ac LXX. illam similitudinem ex utre ita explicare voluerunt. Nisi dicas quod vidi postea placere Genebrardo & Richardo Cenomano, ante illum legisse LXX. non בנאדך *benodecha*, *in utre tuo*, sed כנגדך *benigdecha*, *in conspectu tuo*. Prius placet magis. Utribus includebant Hebræi libentius vinum, oleum, liquores alios, ut faciliùs huc illuc moveri ac transferri possent. Hac dicendi formula declarat David quantopere singulæ DEO lacrymarum piarum stillæ gratæ sint, ut cunctas colligat, præ oculis habeat, benignè intueatur, conditas tamquam in utre ac pretiosissimo vasculo memoriæ suæ, tacitas earum voces auribus percipiat, nec sileat *z*, sed iis respondeat.

z Ps. 38. 13.

Egimus de lacrymis istis jam prioribus Psalmis non semel *a*. Vocat Macarius *b*, prolato loco hoc, *pretiosas margaritas cum ardore viscerum existentes*. *Ponit Deus iniquitates nostras in conspectu suo c*, opponamus lacrymas ut ponat eas ipse in conspectu suo, atque ita illæ obliterentur. David cum suis Siceleg succensam & captas mulieres, aliamque prædam, planxerunt cum ejulatu, [A] *donec deficerent eis lacrymæ d*. Numquam deficiunt *die ac nocte lacrymæ piæ e*; nec exarescere sinit ullam DEUS ipsius caussa profusam (non pro fictitio Deo, quales Michæ lacrymæ *f*) ejusmodi quodam & majore miraculo, ne habeat hìc parœmia locum, nil citius arescere lacrymam, quàm quo Vindocini in Gallia perdurat jugiter lacryma Christi, sive de aliqua imagine excussa, sive de ipsiusmet oculis Christi. Celebratur id oppidum eam ob caussam magna peregrinorum religiosa frequentia, & ægritudini oculorum prodesse fama est imagines inde post attactum sanctæ lacrymæ transportatas. Prodidit etiam Joannes Baptista Signius *g*, in Ecclesiis nonnullis, tùm Christi, tùm Matris lacrymas asservari. Quot lacrymæ tot semina; ex quibus consurgunt læti manipuli *h*: & qui piè fundit illas *in valle lacrymarum*, *ascensiones in corde disponit i*.

Lacrymarum pretiū apud Deum
a Psal. 6. 7. Psal. 38. 13. Psal. 41. 4.
b hom. 25.
c Psal. 89. 8.
d 1. Reg. 30. 3. 4.
e Ps. 41. 4.
f Iud. 14. 16.
Lacryma Christi jugiter in Galliæ quodam oppido perdurans.
g l. de reliquis & venerat. sanct. Tum Christi, tum matris, lacrymarum in Ecclesiis quibusdam asservatio.
h Ps. 125. 6.
i Ps. 83. 6.

Videtur hæc allusio ad lacrymas quas filii Israel tam copiosè miserunt, Angelo prædicante, ut vocaretur nomen loci, *locus flentium k*, ut observatum est à Theodoreto *l*, quasi videlicet ibi conservatæ sint tam-[B]quam in utribus lacrymæ in conspectu DEI, ne perirent. Quum pervenerint justi ad beatorum statum, tunc demum *absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum m*: interim placet illi recens semper earum ros ac liquor & guttæ similes margaritis; quibus veluti margaritis caput ipsius ornetur, etiamsi *non delectetur in illis n*, quatenus aliena eas improbitas elicit. Nam quod habetur in Cantico *o*: *Caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium*, Paraphrastes exposuit, capilli capitis mei pleni sunt lacrymis tuis, sicut vir cujus capilli capitis tinguntur de rore cœli, & cincinnus cæsariei meæ repletus est guttis oculorum tuorum: sicut vir cujus cincinnus cæsariei plenus est guttis pluviæ; quæ descendunt in nocte. Invitationem porro ad aperiendum, quæ ibidem præcedit, interpretatur de pœnitentia: Denique graves illæ minæ *p*; *non plangetis*, *neque flebitis*, *sed tabescetis in iniquitatibus vestris*.

Allusio ad lacrymas pop. Israel.
k Iud. 2. 1.
l in Ps. 83.
m Apoc. 7. 17
n Eccl. 35. 19
o c. 5. 2.
Cantici canticorum loci expositio
p Ezech 24. 23.

Laudabilim lacrymarum caussæ multæ de quibus aliàs egimus. Ambr. *q*, eas de quibus hoc loco est sermo, non propter peccata dumtaxat docet esse, verum etiam, quòd etsi innocens quisque sit, secu-[C]rus esse non possit, cui sint adversus gravissimos hostes quotidiana certamina; ut ideo licèt læta sit conscientia, tamen pugna lacrymabilis. Chrysost. si tamen ille, non alius, quodam sermone de pœnitentia *r*, lacrymarum profectum docens magnum esse, præsentem locum sic explicat ac si David diceret: *Suscipe Domine lacrymas meas*, quoniam lacrymæ sunt, quæ radunt rudera & sanant vulnera: lacrymæ sunt, quæ pœnitentiam armant, & indulgentiam provocant, crimina delent, & conscientiam degravant, &c.

Laudabilium lacrymarum causę multę
q in Ps. 37.
r tom. 5.

Sicut & in promissione tua.) Hieron. *Sed non in narratione tua*. Quod per interrogationem Trevetus declarat: *Numquid non apparet quod oratio mea lacrymosa tibi præsens est in his quæ narrat & promittis mihi?* Meritò, nam Hebræa sic se habent הלא בספרתך *halo vesiphratecha*. Paraphrastes eodem fere modo; *Nonne summa miseria mea in rationibus tuis?* Absque interrogatione Richardus Cenomanus interpretatur Hioronymum, quasi ad illud alluserit *s*: *Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*. Alii, *Nonne in libro tuo sunt*, vel [D] *in commentario*, vel *in numero seu numeratione*, & quasi dicas *in ciphra*, *in ratiocinatio tuo?* vel absque interrogatione: *certè in libro tuo sive commentario tuo sunt*. Habet interrogatio vim affirmationis. Symmachus, μὴ οὐχὶ ὅταν ἐξαριθμῇς; *nonnè quum enumeraveris?* Significatur Deo curæ esse si quid patiamus, ac veluti referre in scriptum; numerumque perscribere omnium molestiarum: quemadmodum in historia Patrum visus est Angelus passus omnes recensere Anachoretæ longiùs aquam ad aliorum utilitatem advehentis. *Omne gressus hominis DEUS ipse dinumerat* t, *& considerat u*. Hoc alia illa dicendi denotat formula: qua se dicit Deus descripsisse in manibus, ne obliviscatur civitatem & muros ejus *x*. Idem sibi vult *capillos capitis nostri omnes numeratos esse y*. Numeratio non scientiam solam quam DEUS æque habet de singulis aliarum minutissimarum rerum individuis, sed curam præterea importat & immensam providentiam ineffabilemque affectum erga homines, ut Hieron. loquitur *z*, & observat etiam Cyrillus Alexandrinus

s Rom. 8. 26.
De anachoreta quodā historia.
t Iob. 14. 16. c. 31. 4.
u Prov. 5. 1.
x Esa. 49. 15. 16.
y Luc. 12. 7.
Dei ineffabilis affectus & cura erga homines.
z in e. 10.

a 4. de adj. in Spiritu. b Deu.32.34. drinus a. Tametsi etiam peccata omnium *condita sint* A *apud Deum, & signata in thesauris ejus b.*

Porro editio nostra, *sicut & in promissione tua*: ὡς καὶ ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ σου, innuit ita *posuisse lacrymas* Davidis Deum *in conspectu suo*, sicut promiserat. Promissionem quasi contentam in libro divino, pro quo placuit illam ponere interpretibus. Euthymius ac Nicephorus contineri dicunt illis verbis c; *clamabit ad me, & ego exaudiam eum*; quamvis citet Nicephorus ac si esset ibi verbum, κράζειν, quum sit κράζειν in furore κεκράξεται. Similis in alio Psalmo d, locus quem Cassiodorus citat: *Invoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me*. Addi & hic potest e: *Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exsurgam dicit Dominus*. Hugo profert testimonia ex Ezechiele f, & ex libro Sapientiæ g. Prudenter Ayguanus ait hæc duo Davidem prævidisse, utpote longè post ætatem ipsius scripta. Potuerat, si de pœnitentibus promisso facto ageretur, ex Deuteronomio h, locus proferri: & alius i, de eo quod servantibus legem, ut reportet victoriam de inimicis. Quodcumque illud sit, *plenissimè scimus, quia quacumque promisit Deus, potens est & facere k*, &, *impossibile est mentiri eum l*.

c Ps.90.15. d Ps.49.15. e Ps.11.6. f cap.18.12. g cap.12.21. h cap.30.1. & seq. i cap.18.7. k Rom.4.21. l Heb.6.18.

Mysticus sensus. Mysticè promissio tùm de Christo potest accipi m, tùm de Spiritu sancto n: nam uterq; Paracletus & Consolator est. Sed & promissionem lacrymis factam Christi Cassiodorus interpretatur & Hilarius, atque alii: Remigius autem observat propter particulam &, innui, quod sicut promisit Deus, ita se promisisse affirmet Christus, nempe ille veniam, hic meritum quo impetraret.

m Rom.1.2. n Act.1.4.

Vers. 10.) Tune convertentur inimici mei retrorsum. In quacumque die invocavero te, ecce cognovi, quoniam DEUS meus es.

Sensus loci. Davidis confidentia.

EXprimit confidentiam magnam inde conceptam, quod se penitus in DEI esse cura sciret, eidemque perspectam omnem vitam, & lacrymarum stillas omnes apud eum custoditas, & ratum promissum, fore ut C in fugam semper ipsius inimici converterentur pudore affecti. Ait præterea se certum esse, quoties Deum supplex oraverit, hoc petens aut quid simile, impetraturum: nec aliam affirmat tantæ spei rationem se habere, quàm quia optimè noverit ingenium ac naturam DEI sui, & quod non obscuris hactenus documentis exemplisque comprobaverit benignitatem & beneficentiam illius erga se. Hic sensus constat, sive præcedentis versus membrum ultimum versui huic annectamus, sive omnino sejungamus. Aliqui tamen accipiunt *conversionem* in meliorem partem, ut eam vel optet David, vel prædicat: aut certè Christus, allegorico sensu. Primùm tradit Augustinus: Hilarius secundum, qui de pœnis æternis in corpore ipso, post resurrectionem.

Tunc convertentur inimici mei retrorsum.) In Bibliis Regiis atq; Complutensibus Græcis & Latinis, & apud Hilarium, omittitur, *tunc*. In Psalterio Romano, & apud Augustinum, Cassiodorum, Arnobium, *convertantur*. Sed Symmachus, Theodotio, V. editio, habent τότε, & extat Hebraicè אז *az*. Verba hæc vel prioribus junguntur, *sicut & in promissione tua*: ut juxta promissionem DEI convertantur inimici retrorsum, quod Arnobio placet: vel sequentibus, *in quacumque die invocavero te*, ut id ipsum contingat quoties David invocet Deum: vel efficiunt membrum per se distinctum. Apollinarius duos primos dicendi modos conjunxit, ac integrum ex eis composuit optativè loquens;

Ἐχθροὶ ὑποσχεσίῃσι τεαῖς στρεφθεῖεν ὀπίσσω,
Εὖτε τεὴν βασιλεῦ ἐπαρήγονα χεῖρα καλέσσω;
Inimici promissis tuis convertantur retrorsum,
Quum tuam, Rex, adjutricem manum invocabo.

Adverbium temporis *tunc* opportunum providentiæ denotat tempus: aut indicat, ut Hugoni videtur, quum quæ sunt prius dicta, fecerit DEUS, confregerit populos, posuerit lacrymas in conspectu suo, ostendens acceptam sibi pœnitentiam, orationemve, compleverit promissionem suam.

Converti retrorsum quid sit. *Convertit retrorsum.*) Est fugere, sicut aliis in Psalmis o, jam vidimus. hoc exprimitur Chaldaicè per *conversam cervicem*. Promisit hoc DEUS in Levitico p, atque Deuteronomio q, ut scilicet fugati à justis hostes diffugiant plurimi ac per vias multas. Hilarius exponit *converti* esse idem quod reverti, & quidem in infernum, unde peccatores ait processisse, scilicet quoniam Dæmonas qui sunt inde, imitantur. Euthymius anagogicè vult innui dæmonas, qui quemadmodum præire nos solent, quando superant, viamque ostendere ad perditionem; ita quoties à nobis victi fuerint, retro post nos sequuntur oblatrantes.

o Ps.6.11. ps. 9.4.18. ps. 39.15. p cap.26.7. q cap.28.60. Item, converti.

Tropologia. Augustini tropologia est aliorumque de conversione in melius per emendationem, quam David optet inimicis, ut scilicet moniti nolint præcedere per contumaciam, sed sequi per correctionem, eo modo quo Petrum Christus jussit *abire retro post eum r*, ut *convertantur sicut in profundum recesserant s*.

r Matt.16. 23. s Esa.31.6.

In quacumque die invocavero te; ecce cognovi quoniam DEUS meus es.) Græcè additur *tu*: & in aliis Psalteriis, & apud Augustinum, Hilarium, Cassiodorum. B Augustinus habet, *scivi*: Psalteria & Cassiodorus, *agnovi*: Hilarius, *Dominus*. Jam docui copulari à nonnullis cum præcedentibus hæc omnia: quosdam posteriores dictiones sex ad separatam sententiam referre per modum epiphonematis, cum gratulatione & gratiarum actione, fiducia etiam maxima affuturi semper sibi auxilii divini. Idem sensus potest esse conflando ex utroque membro sententiam integram. Quod ait, *ecce cognovi quoniam Deus meus es*, vel, *hoc cognovi* זה *zeh*, explicat Paraphrastes, *quia sit Deus auxilio futurus*: Euthymius, Græci plures: *quoniam statim exaudiat*: Apollinarius, *quia sit* πανεπίσκοπος, *omnia lustrans considransque* Basilius ac Theodoretus, *curans & providens*. Idem affirmant ceteri, maximè Cassiodorus. & de omni quidem tùm ætate, tùm tempore, quo se præbeat paratum Deus ac promtum ut singulis opituletur, & peccatoribus gratiam offerat.

Modi quibus optimè cognoscitur Deus. Ex hac beneficà providentià optimè cognoscitur Deus inter alios plures modos, quibus veniri potest in cognitionem ipsius per creaturas, inspirationes, C miracula, &c. ut notat Hieronymus. Dominum suum, ac Deum suum Thomas recognovit, & professus est Christum visis ac tactis plagis t. Christi hæc Remigius ait verba esse tùm de se ipso, qui scilicet *semper audiebatur* ac exaudiebatur *à Patre u*, tùm pro suis, quibus idem pollicitus est, ut *quidquid peterent ab eo in nomine ipsius, ille daret vicissim x*. Quilibet voluntatem ejusdem facere debet quia DEUS ejus, atque ut facere possit, illum orare *ut doceat y*. Includuntur omnia in his vocibus, *Deus meus es tu*: quasi dicat, ait Augustinus z, tu es factor meus, tu es refector meus, tu es totum bonum meum. In DEO est summus amor, potentia summa: in hominibus sejunguntur sæpius ista; non enim respondet amori potentia, nec quisquis potest, amat vultque opem ferre. Dixit Seneca a, quod DEUS semper paret, semel jussit, nam præceptum posuit ac legem non solùm aquis b, sed rebus omnibus c: & ipsemet eidem præcepto legique quo- D dammodo paret, concurrens tamquam primus motor & caussa; ita ut miraculum sit quando creatura oblivìscitur naturalis suæ virtutis, ut in fornace ignis d, & quum DEUS ut obediat homini, definit obedire primæ suæ legi, ut cum sol stetit e. *Ordinatione* quidem DEI *perseverat dies, quia omnia serviunt DEO f*; sed non ita propriè obediunt res inanimatæ & irrationales. Ergo meritò exigitur à Deo quia Deus est; ut obediat quodammodo *sicut & in promissione sua*, hoc est, sicut promisit & sibimet legem præceptumque indixit: *Deum suum* quoque peculiariter nunc nominat David, quia vindex, tutor, beneficus erat, nam etiam & profani eo nomine homines à quibus acciperent beneficia, appellabant *Deos*, sicut ille g.

t Ioan.20.18. u cap.11.41. x cap.15.16. y Ps.141.10. z Ibidem. Deus semper paret, semel jussit. a Lib. quare bonis viris mala accidant cap.5. b Prov.8.29. c Ps.148.6. d Dan.3.6. & 11. e Ios.1.10. 12.13. f Ps.118.91. Quomodo exigitur à DEO, ut quodammodo obediat. g Virg. vel 1. Dii appellatum à profanis, à quibus beneficia acceperentur. Homo homini Deus. h L.2. cap.7.

Namq; erit ille mihi semper DEUS.

Unde parœmia: *Homo homini Deus, Deos est mortali, juvare mortalem*, scribit Plinius h. Quum autem talem asseruisset videri Vespesianum, & vetustissimum, referendi bene merentibus gratiam, morem, ut tales numinibus adscribantur; subdit: Quippe & omnium aliorum deorum nomina, & quæ suprà retuli, siderum, exho-

Deorum & siderum nomina ex hominum nata sunt meritis. Jacob votũ. ex hominum nata sunt meritis. Jacob vovit votum, A dicens: *Si fuerit Deus mecum, & custodierit me in via per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum, reversusq; fuero prosperè ad domum patris mei, erit mihi Dominus in Deum a*. Vovit specialem cultum, ut ibidem in Genesi b, subditur, *lapidem erigendo in titulum* cum inscriptione *domus Dei, & solutione decimarum*. Alioquin coli Deus debet sive det, sive non det, liberet, non liberet, ut piè admodum tres socii Danielis c, responderunt. Crebrò David *Deum suum* nominat: tum verò ut auctorem salutis d: *Tu es ipse rex meus & Deus meus, qui mandas salutem Jacob*; & quum petit se conservari, ait, *dixi Domino, Deus meus es tu*: & caussam reddit, *quoniam bonorum meorum non eges e*. *Magna scientia scire quoniam Deus, Deus tuus est*, ait Augustinus. Tuus enim est, quum tibi subvenit: tuus est, quum tu ab illo alienus non es. Eorum propriè dicitur (qui omnium est) qui eum diligunt, qui eum tenent, qui illum possident, qui illum colunt. Tamquam de domo ipsius magna sunt familiæ ejus re- B demptæ magno sanguine unici filii. Quantum dedit nobis DEUS, ut ipsius essemus, & ipse sit noster? Et post multa: *Quantumlibet*, inquit sit avarus, sufficit tibi Deus. Sed & illud verum est, qui Deum invocet ut debet in oratione, cognitionem sibi ejusdem DEI comparare, ac novum lumen quo perfectius ipsum noverit.

a Gen.28.20. 21. Coli debet Deus sive det sive non det. c Dan.3.18. d Ps.43.5. e Ps.15.2. Magna scientia scire quoniam Deus, Deus tuus est. Quorum propriè Deus dicitur. Deum invocans in oratione, ut debet, quid acquirat.

Vers. 11.) In DEO laudabo Verbum, in Domino laudabo sermonem: in DEO speravi, non timebo quid faciat mihi homo.

Sensus loci. PArùm differt hic à versu quinto; indicatq; repetitio, quàm sit planè digna sanctis omnibus hæc vox, qua se declarant, constanter inter insectationes humanas fidem tenere, & metu terrenæ turbulentiæ, ut ait Hilarius, non moveri, speque certissima quod nihil adversum animæ æternitatem homo effecturus sit, non timere: caussam repetitionis dat Beda, ut indicet, ob conversionem aliorum se non præsumere, quemadmodum nec pro se ipso jam antea dixerat se non præsumere. At *conversionem* docui fugam signare inimicorum.

Personæ Trinitatis hoc loco agnitæ. Persona Trinitatis agnoscit hoc loco Ayguanus in DEI, Verbi, & Domini vocabulis, & ultimo designari Spiritum S. quia pertinet maximè ad Dominum dona largiri, divisiones autem gratiarum attribuuntur Spiritui S. f: sicut videlicet ipsum nomen *doni*: Non est admodum verisimilis argumentatio, ut constabit paullo post: quamvis non spernenda, quum Hieronymus quoque de Verbo ap. Patrem, ac de spe in eo interpretetur: Præterea Remigius, Cassiodorus, Haimo, Bruno Herbipolensis, Beda, & alii distinctionem personarum hìc observant: denique in panoplia sua Euthymius g.

f 1.Cor.12.5. g P.1. tit.8.

In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo sermonem.) Versu 5. semel nominantur *sermon.*. cum pronomine possessivo primæ personæ pluralis: quamvis Hebraicè sit ibi nomen singulare cum affixo tertiæ singularis. Nomen autem illud est hoc loco idem דבר *davar*, D bis repetitum: Græcum ibi λόγοι; hìc ῥῆμα & λόγμος; secundumque sæpius verti solet per *verbum*, quàm per *sermonem*, Quapropter non est opus nunc *Verbum* sumere pro interno animi conceptu; *sermonem* pro enunciatione vocali, ut placet Jansonio: primum pro eo quod docet dicique lectio potest: secundum, pro exhortatione sive prædicatione, ut Hugo adnotat: primum pro secunda persona; secundum, pro prædicatione quam fecit eadem incarnata, ut Cassiodorus, Haimo, Bruno Herbipolensis volunt: primum, pro magis composita: secundum, pro magis rudi oratione, ut Bruno Carthusianus asserit; è contrario primum pro breviore, secundum sero longiore, ut affirmant Basilius, Theodoretus, Euthymius, Nicephorus. Nec refert quod secundo loco adjecta conjunctione quam ponit quoque Romanum Psalterium alii vertant, *& in Domino prædicabo sermonem*, ut Hieronymus & Cassiodorus: non item quod Hilarius exprimat solum postremas voces, *in Domino laudabo sermonem*: non præterea, quod omissa sint pronomina, quasi ea omissio, quod Jansonius advertit, innuat etiam aliorum sermones, non tantum nostros, atque reprehensiones æstimandas ac timendas, quatenus in Deo sunt. Sententia eadem semper quæ versus quinti.

Illud paullo majore dignum animadversione, circa nomina אלהים *elohim* & יהוה *Jehovah*, quorum primum de Deo ut Judice, alterum tamquam clemente, dici volunt, posse intelligi Davidem significare se Deum æquè ac semper laudaturum, sive agere severiùs videatur, sive tractare benigniùs. Tandem quæ superiùs *caro* vocabatur, *homo* nunc dicitur, quamvis ibi etiam aliqui *hominis* nomine uterentur, & non infirmum dumtaxat hominem, vel etiam carnem nostram, sed etiam diabolum intelligerent, communem humani generis inimicum.

Vers. 12.) In me sunt Deus vota tua, quæ reddam laudationes tibi.

Vers. 13.) Quoniam eripuisti animam meam de morte, & pedes meos de lapsu, ut placeam coram DEO in lumine viventium.

REnovat votivam voluntatem ac priorum propositum votorum; promissumque sacrificiorum, persoluturum se asserens cum laude, & gratiarum actione, quæ ipsis etiam sacrificiis externis Deo sunt acceptiores atque gratiores, postquam a præsenti eum ipse periculo liberaverit: id ob spei fiduciæque firmitatem & certitudinem jam factum ait: nempe ut sit à mortis aperto liberatus periculo, & hoc assecutus beneficio DEI, ne pedibus lapsus aut dejectus ab inimicis caperetur; vel, exul fugere, & in exilio manere cogeretur: inde quoq; dicit accidisse vel eventurum omnino, ut præsentis vitæ adhuc utens lumine, cum reliquis qui vivunt, & alio intus illustratus diviniore, quo præditi sunt qui meliùs ac nobiliùs vivunt, eidem liberatori suo Deo placeat magis magisque, ac dictis eum placare sacrificiis, laude, gratiarum actione, studeat. *Coram DEO*, idest, ante tabernaculum, &, *in lumine viventium*, hoc est, C spectantibus iis qui habitabant promissam terram ac locum ubi colebatur DEUS, & ubi vivebatur sine tenebris non modò Idololatriæ, sed etiam ærumnarum, quas ipse tolerabat. Sensus loci.

Mystica expositio. Exponuntur ista mysticè de Christo tùm pro seipso, tùm pro suis & Ecclesia. Christus ipse se ipsum suscitavit, & alios tempore suo suscitabit liberatos à lapsu mortis & mortalitatis, ac perductos ad luminis fruitionem æterni, ubi maximè & ille & alii placebunt Deo, qui lumen est, videndus in se ipso. Fere ad hunc Hilarius modum sensu mystico.

Alii tropologicè accipiunt de liberatione à lapsu & morte hæresis aliorumque peccatorum & periculorum peccandi, ac proinde etiam à damnatione æterna, ita ut in veritatis, virtutis & gratiæ viventes lumine, placeant DEO, & ex sorte Sanctorum hìc viventium in dicto lumine transferantur ad inenarrabile lumen beatitudinis & gloriæ atque in ipso luminis fonte fontem luminis perpetuò videant in Deo ac per Deum ipsummet Deum.

In me sunt DEUS vota tua.) Verti quoque potest *super me*, עלי *hhalai*; quasi dicat, obstrictus, aut damnatus sum votorum: vel mea interest vota solvere: quod vulgo dicunt: *sopra di me*: & Chaldæus exposuit *in me recepi*, עלי קבלת *hhalai Kabbelath*: Trevetus, *concepi in corde*, vel, *memoria retineo*, ut explanant Euthymius ac Nicephorus: vel, *grato animo ea nuncupavi*, ut indicant Basilius atque Theodoretus. Hoc etiam ultimum volunt Augustinus & alii, qui declarant non extra quærere quæ offerat, quia non tam sinit externa sacrificia, quàm de ara cordis & de macello vel cellario conscientiæ prodeuntes DEI laudes, atque charitate accensas. Adde, sponte ac libenti animo suscepta vota, εὐχάς, sive promissiones, ὑποσχέσεις. Præterea innuit, ut Hugo notat, non timere quid faciat homo exteriùs, quum bonum interius non possit surripere, per quod placeat DEO, possit privare facultatibus externis, & commoditate sacrificia materialia celebrandi; non autem pia voluntate DEO semper placendi, eique gratias agendi, ac laudes in omni tempore, & re reddendi. Sed non dicuntur, ut idem tamen asserit, *vota DEI*, quasi res concupitæ à DEO & gratæ: licèt hoc etiam verum sit,

Homo non potest interius surripere. Vota Dei ut hic dicantur.

fit, sed quia eidem promissæ per obligationem votorum A quæ dicuntur εὐχαὶ, & נדרים nedarim, Quamquam pronomen, *sua*, nec est Græcè, nec in aliquibus codicibus Latinè, ut & in Psalterio Romano & Gallicano, atque apud Cassiodorum, verbum etiam, *sunt*, additum est. Gregorius a, hinc infert, ubi desit potestas bene cuipiam faciendi, ante Dei oculos numquam esse vacuam manum à munere, si fuerit arca cordis repleta bona voluntate. Ait præterea, istorum verborum sensum esse posse, etsi exteriùs munera offerenda non habeo, intra memetipsum tamen invenio quod in ara tuæ laudis impono: quia qui nostra datione non pasceris, oblatione cordis meliùs placaris, nihil quippe, inquit, offertur Deo ditius, voluntate bona. Job in exemplum profert Augustinus, cui arcam sancti pectoris fur diabolus non invaserat, plenusque erat ablatis ceteris, unde sacrificaret, & divitias interiores quo fur non accederet, possidebat. Colligi adhuc ex hoc loco potest piorum usus votorum, quem Lutherus b Calvinus c, Melanchthon d, Gerardus Sagarellus e, aliique Hæretici tollunt de medio, tamquam non solum inanem, sed etiam impium Vidimus jam priùs B Psalmo 21. f, & 49. g piam ac religiosam esse votorum nuncupationem redditionemq; quibus in 65. h, 75. i, 115. k, similia sunt alia testimonia, ut nihil afferam ex libris aliis sacris ex Patribus, ex ratione ipsa. Sufficiunt alibi dicta l. Ad rem præsertim facit quod scribit Origenes m: *Vota Domino* neminem offerre posse, nisi qui habeat aliquid in semetipso & in substantia sua quod offerat: non sufficere ut iste exterior homo legem Dei suscipiat nec ut vota solus offerat, quia non potest aliquid dignum Deo habere; interiorem hominem esse, qui magis habeat in se quod offerat Deo: quia in illo est habitaculum virtutum, intellectus scientiæ divinę imaginis innovatio. Vim facit in gemino hominis nomine, quod ponitur Græcè in lib. Numerorum n, ἄνθρωπος ἄνθρωπος, in Hebr. איש & Latinis vocibus, *si quis virorum votum Domino voverit*; & attendit distinctionem duplicis hominis apud Apostolum o, interioris & exteris.

a hom. 5. in Evang.
Nihil offertur Deo ditius voluntate bona. Piorum usus votorum ex hoc loco.
b lib. de capt. Babylon. de votis mon. & de vita conjug. & ad epist. & Dia. Eccl. Vitemb.
c 4. inst. cap. 13. 7.
d disp. 16. de jurejur.
e apud Guid. de ero. ʃsendo Apost.
f vers. 26.
g vers. 14.
h vers. 13.
Interior homo magis habet quod DEO offerat.
i vers. 12.
K vers. 9.
l in Ps. 21. & 59. & in Eccl. c. 5. 3.
m hom. 24. in Num.
n c. 30. 3.
o 2. Cor. 4. 16
p orat. 2. de orat. Dom.
εὐχὴ. προσευχή.

De vocabulis Græcis εὐχῆς, quod hic est, & προσευχῆς, quod *orationem* significat, aliàs dixi & ea distinguit Nyssenus p, docens, εὐχὴν esse doni pro gratiarum actione offerendi promissionem: προσευχὴν, eum aditum qui fit ad Deum, post promissi impletionem. Quod discrimen perpetuum non est.

Quæ reddam laudationes tibi.) Libri Complutenses ac Regii: *quæ reddam laudationis tuæ*: & in omnibus Græcis, αἰνέσεώς σου; quod in editione Latina ex Græca Sixtina redditum, *tibi*, miror.

Hoc autem quoque modo lego in Psalterio Romano & Gallicano: apud Augustinum, *laudis tibi*, apud Cassiodorum, *laudes tibi*. Hieronymus reddit, omisso relativo pronomine, (quæ) *reddam gratiarum actiones tibi*: Hoc est, *sacrificium laudis*; de quo in alio Psalmo q; typus Eucharistiæ: quamvis in hac sit alia res externa, hoc est species, sub quibus est Christus, nec propriè dicti ratio in sola consistat laude, ut Rabbini quidam in expositione præsentis loci sentiunt de tempore Messiæ; quos Galatinus * citat.

q Ps. 49. 14.
Rabbinorũ sententia in expositione hujus loci.
* lib. 11. c. 9.

Quoniam eripuisti animam meam de morte.) A certo periculo mortis, quod socii Danielis dicunt *erui de inferno*, & *salvum fieri de manu mortis* r, tropologicè, à reatu peccati & mortis æternæ. *De manu mortis liberabo eos; de morte redimam eos*, ait apud s. Oseam DEUS. D *Ecce oculi Domini super metuentes eum*, inquit in 32. t. Psalmo David, *& in eis qui sperant super misericordia ejus, ut eruat à morte animas eorum*. In 114. u, provocat se ipsum ad agendas DEO gratias, postquam dixisset sibi Dominum benefecisse; *quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lacrymis, pedes meos à lapsu*.

r Dan. 3. 88.
s cap. 13. 14.
t vers. 18. 19.
u vers. 7. 8.

Et pedes meos de lapsu.) Idem habetur citato Psalmo 114. x. Sed priùs illud ponitur, *oculos meos à lacrymis*. Quod huc inde translatum puto in Psalterio Romano, & Gallicano, & apud putatum Hieronymum Arnobiumque & Cassiodorum, & in Bibliis Complutensibus Regiisque, tùm Græcè tùm Latinè. Extat etiam in Enthymii textu, sed in Commentario non meminis. Meminit autem Apollinarius:

x vers. 8.

ὅττι μὲν λύσας θανάτου βαρυώδυνον ἦτορ,
ὀφθαλμὸν καὶ γόοιο, πόδας ἐξείλου ὀλίσθου;
Quoniam meum solvisti morte ærumnosum cor,
Oculos verò luctu, pedes eripuisti à lapsu.

A Hæc omitti non debuerunt à collectore scholiorum in Sixtinis Bibliis ex editione LXX. Varlenium etiam retinuisse miror.

Tropologia.

Arnobius per sensum tropologiæ declarat liberationem oculorum de interitu concupiscentiæ; sicut & lapsum de peccato ejusdem, ac mortem de luxuria. Alii autem eodem sensu *lapsum pedum* interpretantur de pronitate ad peccadum, & de lubricitate quadam affectuum, quos *pedes* significant, & de crebro lapsu in leviora peccata, secundùm quæ dicatur etiam *justus septies in die cadere* y. Ad litteram *lapsus pedum* denotat id quod initio versus dixi, quæ dicebatur quoque Psal. 17. z *infirmitas vestigiorum*: & alibi a, *motio pedum*, *effusio gressuum* b, *offensio ad lapidem* c, *lubricitas* d. Eadem formula de pedum lapsu extat iterum in Psal. 114. e, ut dixi, & in Deuteronomio f, idemque sibi vult apud Jeremiam g, *lapsa in lacum vita*.

y Prov. 24. 16
z vers. 37.
a Ps. 16. 5. ps. 37. 17. ps. 65. 9. ps. 72. 2. ps. 93. 18. ps. 120. 3.
b Ps. 72. 2.
c Ps. 90. 12.
d Ps. 34. 6. Ier. 23. 12. c. 38. 22.

Valde dubito an, quod Agellius b, docet, sit verum, significari exilium per *lapsum*; etiamsi concedam pulsum appellari eum, qui exulat, aliud est pelli, aliud labi, B & labi potiùs censetur quis subito casu, quum eum fallit spes, vel ob scandalum, vel ob lubricitatem soli: non autem quando deportatur & exigitur. Hebr. interrogatio est: *nonne & pedes meos à lapsu?* הלוא *halo*. Adhibent Hebræi interrogationes ut magis affirment. Eadem erat in versu 9. *nonne in libro tuo*, vel *numero?* pro eo quod legimus, *sicut & in promissione tua*.

An exilium significari possit per lapsum.
e vers. 8.
f cap. 32. 38.
g Thre. 3. 53
h in c. 38.
Hebræorum interrogationes, ut magis affirment.

Ut placeam coram DEO in lumine viventium.) Omissa particula, *ut*, codices Complutenses & Regii habent εὐαρεστήσω, *placebo*. Legit eodem pacto Euthymius ac Nicephorus & Hieronymus in Esaiam i. In Græcis Bibliis emendatis est τοῦ εὐαρεστῆσαι. Hieronymus autem hoc loco, *ut ambulem*, Hebr. verbum התהלך *hithhallech* significat, ut ita dicam, *seipsum ambulare facere*. Hoc si fiat coram DEO, erit, ex animi deliberatione se ipsum omnesq; sensus referre ad eum, pendere totum ab illo, cuncta ipsi adscribere, ex ejusdem præscripto velle omnia facere, & vivere. Unde ut *ambulem coram DEO in lumine viventium*, posset efficere sensum, ut vitæ quasi lumine fruar, vivere me agnoscens beneficio Dei, ex eo, illud aliud sequitur, ut studeam placere eidem. Hoc Deus certè per sua intendit C requiritque beneficia, ut ei scilicet placeam, cum colam, quæ sunt illi grata faciam, eam vitæ conversationem amplectar quæ placeat ipsi, sicque vitam æternam ac lumen illud acquiram, quod legitimè viventibus est promissum. Euthymius attingit varias expositiones, ut dictis modis *placere coram Deo in lumine viventium*, sit, quandiù vivas, quia post mortem nullum sit amplius gratificandi tempus: ut sit *placere*, servando præceptum Domini quod *lucidum* dicitur, *oculosq; illuminans* k, & *lucerna pedibus* l ut sit *placere*, gratum atque acceptum apparere in æterna illorum luce, qui perpetuò victuri sunt: quia scilicet in hac mortali vita caligineq; non possumus Deo perfectè placere. Hoc ultimum placet Basilio ac Theodoreto, fereq; Latinis omnibus: vel, de Christo, qui *lux* nominatur m, & *lucerna* loco esse dicitur in cœlo n: denique id ipsum innui alio o. Psalmo quum canitur; *in lumine tuo videbimus lumen*. Quidam etiam interpretantur de lumine fidei, quod est proprium hìc adhuc viventium. Augustinus amplectitur utrumque tum fidei lumen, tum spei. D Apollinarius videtur DEUM regem viventium accipere, & Davidem proponentem ac optantem cantare illi lumen magnum, i. e. celebrem ac illustrem laudem.

i in cap. 38.
Sensus loci.
Variæ expositiones.
k Ps. 18. 9.
l Ps. 118. 105
m Ioan. 1. 4. c. 8. 12.
n Apoc. 21. 23.
o Ps. 35. 10.

Ζωόντων βασιλῆϊ Θεῷ μέγα φέγγος ἀείσω:
Viventium Regi Deo magnum lumen cantem.

Propriùs accedit hæc expositio ad eam quam litteraliorem puto ut velit David dicere se vota illa laudationum DEO redditurum, de quibus paullo antè meminerat, *in me sunt Deus vota tua*, &c. inserta caussa quod beneficia tam multa recepisset, *quoniam eripuisti animam meam*, &c. tanta alacritate & celebritate, ut restitutus patriæ suæ, ac terræ promissæ, quæ *viventium regio terraque* nominatur p, propter rationes olim traditas q, & loco tabernaculi, laudes divinas decantet *in lumine viventium*, idest, ubi extra tenebras calamitatum & idolatriæ, libera & clara frui luce liceat, tùm prosperitatis, tùm veri ac religiosi cultus DEI, ita ut, quod postea

Litteralior expositio.
p Ps. 26. 13. ps. 51. 7. ps. 114. 9. psal. 141. 6.
q in Ps. 26. 13

stea scriptum est, post liberationem populi a, ab Aman, & hoc loco à Treveto notatum est, nova lux oriri videatur, idest, inquit ille, prosperitas & consolatio. Affinis nostro locus 114. b. Psalmo, *placebo Domino in regione virorum*, Ubi præcedunt similes aliæ sententiæ, & pro *regione* sunt Hebr. ארצות *artsoth*, *terra*, loca cum utrumque ita etiam ut viximus. Hieron. c, videtur intellexisse, quum Ezechiæ tractat verba d; *Non videbo Dominum Deum in terra viventium*, Porro ad mores pertinet, idcircò eripit nos à morte, à lapsu, à periculis, ut benefactori Deo grati studeamus ei *placere in lumine viventium*, tamquam e, *filii lucis*, ita ut lux etiam nostra luceat aliis f, *interque homines nationis pravæ, sicut luminaria mundo sine querela, & reprehensione*, & velut *simplices filii DEI* g.

a Esth. 10. 9.
b vers. 9.
c in c. 38. Es.
d Esa. 38. 11.
e Ioan. 12. 36 Eph. 5. 8. 1. Thess. 5. 5.
f Matt. 5. 15
g Phil. 2. 15.
Hugonis ad Trinitatem applicatio.

Tandem Hugo *eripere animam à morte*, attribuit potentiæ Patris: *pedes de lapsu*, sapientiæ Filii: *placere coram DEO*, charitati & benignitati Spiritus Sancti.

PSALMUS
QUINQUAGESIMUS SEXTUS.

In finem.

1 Ne disperdas, David in tituli inscriptionem, quum fugeret à facie Saul in speluncam.

2 Miserere mei Deus, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea.
Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas.

3 Clamabo ad Deum altissimum: Deum qui benefecit mihi.

4 Misit de cœlo, & liberavit me; dedit in opprobrium conculcantes me.
Misit Deus misericordiam suam, & veritatem suam, 5. & eripuit animam meam de medio catulorum leonum: dormivi conturbatus.
Filii hominum dentes eorum arma & sagittæ: & lingua eorum gladius acutus.

6 Exaltare super cœlos Deus: & in omnem terram gloria tua.

7 Laqueum paraverunt pedibus meis: & incurvaverunt animam meam.
Foderunt ante faciem meam foveam: & inciderunt in eam.

8 Paratum cor meum Deus, paratum cor meum, cantabo, & psalmum dicam.

9 Exsurge gloria mea, exsurge psalterium & cithara: exsurgam diluculò.

10 Confitebor tibi in populis Domine: & psalmum dicam tibi in gentibus.

11 Quoniam magnificata est usque ad cęlos misericordia tua, & usque ad nubes veritas tua.

12 Exaltare super cœlos Deus: & super omnem terram gloria tua.

Titulus & Argumentum.

Vers. 1.) In finem. Ne disperdas; David in tituli inscriptionem quum fugeret à facie Saul in speluncam.

OBSCURIORA tituli verba sunt, *ne disperdas*: de aliis dictum partim priore psalmo, partim aliis; ultimo membro insinuatur argumentum; sunt autem duo vocabula, *ne disperdas*, in titulis etiam psalmorum sequentium 57. & 58. ubique Hieronymus vertit, *ut non disperdas*: *David humilem, & simplicem*, ponendo *humilem & simplicem*, loco illarum vocum, *in tituli inscriptionem*; quemadmodum & in præcedente psalmo pro מכתם *mi*-A *chtham*, quod alii integrum vocabulum relinquunt, quod, inquam, vocabulum, quum prius exposuerimus, non argumentantur aliqui necessario de Davide non intelligi quod nullus ab eo titulus legatur erectus. Pro, *ne disperdas*: vel ut legit Augustinus, Bruno Carthusianus, Isidorus h, Nicolaus i Papa I. approbatque etiam Hilarius & Hugo una cum lectione nostra: & Græcè, μὴ διαφθείρῃς, habetur in textu Hebræo אל תשחת *al taschcheth*. Id quum Paraphrastes reddat in isto & aliis duobus psalmis, *pro molestia*, vel, *angustia*, vel, *tribulatione* על עקתא *hhal hhaciha*, legit fortassis על משחת *hhal mascheth*, vel, משחת *maschath*: quamvis velint etiam Rabbini אל *al*, quandoque idem valere quo על *hhal*, *super*.

h de pass. Dom. c. 41.
i ep. ad Michael. Imper.
Tituli variæ expositiones.

Omissa opinione R. Abraham & Cajetani, de initio cantilenæ veteris, ad cujus modulum psalmi canendi essent, quibus ea verba præfigerentur in titulo, aut de instrumento musico quod vocaretur *taschcheth*, de tituli verbis istis ad litteram intelligendis: B Opinio secunda est, quam non obscurè indicat Nyssenus k (non est autem Theodoreti, ut eam illi adscribit Agellius) & apertè tradit R. Kimhi, Davidi verba esse ad Abisai, quum jam parum abesset quin is occideret Saulem: *ne* l, *interficias*, sicut in 58. m, est, *ne occidas eos*. Verba quidem sunt eadem in historia Regum, quæ hoc loco Græcè, & Hebraicè, μὴ διαφθείρῃς αὐτόν אל תשחיתהו תשחת *thaschithehu*. Repugnat quod in psalmo anxiè precatur David liberationem suam, videlicet priusquam repressus esset eo modo Abisai. Idem judicium de illis qui volunt, loqui sibiipsi Davidem, comprimendo se, ac imperando, ne Saulem occideret, sicut poterat, in spelunca, & ne perderet patientiam. Ita vero sentit Basilius, Theodoretus, Euthymius, Nicephorus, Accedit contra illud de Abisai, quod non fuerat tunc Saul in spelunca, sed in tentorio dormiens.

Prima opinio.
Secunda.
k tract. 2. in ps. c. 14.
Theodoreto male adscripta opinio.
l 1. Reg. 26. 9
m vers. 12.

Tertia est, cujus Trevetus meminit, dirigere Davidem sermonem ad quempiam, qui cantorem cum victoria & viriliter canentem aut canere volentem C (quod innuere potest למנצח *lamnatseach*) velit impedire; quasi dicat, *ne disperdas*, idest, ne impedias aut interrumpas musicam, & canticum meum: nullam hic speciem probabilitatis adverto.

Tertia opinio.

Quartam idem innuit, ut oret David *ne disperdat* Deus populum: nec placet: quoniam de populo nulla in Psalmo mentio, vel de liberatione ipsius.

Quarta.

Quintam ponit Beda, Cassiodorus, Bruno Herbipolensis, Ayguanus, quasi Saulem David, vel alius quispiam, alloqueretur: *ne disperdas* Davidem à Domino præparatum ad Regnum: & *in tituli inscriptione*, hoc est, ob regium titulum ipsi promissum: objici potest quod David est dativi casus τῷ Δαυίδ.

Quinta.

Sexta verior ejusdem Treveti & Lyrani, quam non alii tantum recentes, sed antiquiores passim sequuntur, litteraliter loquendo: verba: *ne disperdas*, ad Davidem pertinere in gravissimo periculo constitutum & deprecantem enixè, ne se Deus perditum velit, sed D minus probo quod Lyranus addit ex R. Salomone illa alia verba Hebræa, *David michtham* significare, quasi diceret David; si permittas me perire, non potero amplius cantica dulcia ad laudem tuam facere & dicere.

Sexta & verior.
Lyrani additio minus probata.

Inter sensus mysticos primus est Hilarii & Varlenii, ut verbis istis, *ne disperdas aut corrumpas*, quod, alio psalmo n, fore prædicitur, *non dabis sanctum tuum videre corruptionem*, oret David, gloriam resurrectionis Dominicæ expectans, & gratulans se non corrumpi, ac aversam etiam à se corruptionem, in eo quo primitiæ resurrectionis sunt, gratuletur.

Sensus mystici. Primus.
n Ps. 15. 10.

Secundus Augustini & aliorum Latinorum posteriorum, atque præterea Isidori o, & Nicolai p Papæ I. qui tamen videntur litteralem sensum existimare, quia, ut ante monui, nullum legatur David titulum erexisse: prædici non disperdendum, corrumpendum, delendum Crucis titulum, quem semel Pilatus scripsisset, prout ille postea nolens delere, respondit se *quod scripsisset, scripsisse* q, ac ratum esse velle: simul ajunt nos moneri, ne pravis moribus videamur negare Christum Regem: nonnihil obest quod legitur cum præpositione, & accusandi casu, *ne disperdas*, vel, *corrumpas*, *in*

Secundus.
o de pass. Dom. c. 41.
p epist. ad Michael. Imp.
q Ioan. 19. 22

tituli